

Grensverleggers, interdisciplinair debat over grensoverschrijdende culturele samenwerking. 1 april 2023.

Een persoonlijke impressie door Nico Out

Tegenstroom is de belichaming van grensoverschrijdende culturele samenwerking. Daarom is een gesprek over dat onderwerp een relevant onderdeel van het festival. Tegenstroom nodigde een aantal gasten uit om onder leiding van voorzitter Jan Lonink van gedachten te wisselen over het waarom, hoe en wat van samenwerking tussen Vlaanderen en Zeeland. Zij gaven op persoonlijke titel een aanzet tot een ontwikkeling die mogelijkheden biedt, maar waarvoor nog heel wat water door de Schelde moet vloeien.

De genodigden

Rob van Bedaf, schrijver, beeldhouwer, Westdorpe

Jeroen de Buck, wethouder gemeente Terneuzen

Nico Burssens, kunstenaar Gent,

Steven, Hamelink, ondernemer en voorzitter Go-FM, Terneuzen

Peter Heijkoop, cultuurambtenaar Provincie Zeeland

Nico Out, inspirator, organisator, Middelburg

Els Piqueur, NSPD, Provincie Oost-Vlaanderen

Dirk Temmerman, beleidsadviseur Stad Gent

Jack Veraert, cultuurambtenaar gemeente Terneuzen

Robert Vroegindewij, directeur Muziekschool Zeeland, Vice-voorzitter Cultural Board Zeeland.

Naast de inbreng van de genodigden was er ook ruimte voor reacties uit de zaal.

Eerst nog even de context. De hoofdpunten uit de regiodeal North Seaport District.

Die is gericht op:

- Versterken van gezonde leefomgeving door onder meer natuur en water
- Aantrekken van talent door innovatie, kennistransfer en cultuurvernieuwing.
- Vergroten bereikbaarheid van voorzieningen door slimme en duurzame mobiliteit die de landsgrenzen overstijgt.

Het perspectief wat cultuur betreft moet leiden tot:

- Binnensteden met interessante levendige culturele gebieden waar het prettig verblijven is voor onder meer jongeren in de regio. Broedplaatsen maken daar deel van uit.
- Een snelbusverbinding die het grootstedelijke aanbod van Gent voor Zeeland en het aanbod van Zeeland voor Gent beter bereikbaar maakt.
- Mooie groene 'koppelingsgebieden', culturele ontmoetingsplaatsen en gebieden waar innovatieve bedrijven, jongeren en onderwijs samenkomen en -werken.

De regiodeal voorziet in gezamenlijke investeringen in :

- De realisatie van grensoverschrijdende, culturele leer- en broedplaatsen, waaronder Cultuurkwartier Terneuzen en Machinefabriek Vlissingen

- projecten voor jongerencultuur, talentontwikkeling en het versterken van het beroepsklimaat voor startende cultuurprofessionals;
- het aanjagen en stimuleren van cultuurvernieuwing en het NSPD-festival voor verbeelding van de creatieve sector middels een regionaal fonds.

Het complete document is te vinden op: <https://www.zeeland.nl/sites/default/files/2023-02/REGIO DEAL - WELVAART-F2-vierkant JA 14 november 2022.pdf>

In het door Jan Lonink geleide gesprek komt aan de orde dat overheden zich bescheiden willen opstellen en dat ontwikkelingen van onderop moeten komen. Cultuur moet aantoonbaar leiden tot een aantrekkelijk woon- en leefklimaat.

We zijn vanuit cultuur niet gewend grensoverschrijdend te denken en te doen. We hebben de neiging eerst naar ons eigen land te kijken. De regiodeal North Seaport stimuleert grensoverschrijdende samenwerking. Dat biedt mogelijkheden op economisch, sociaal en cultureel gebied. In dat kader is het goed om met cultuur als invalshoek te kijken wat er wenselijk en mogelijk is. Het gesprek op 1`april levert daaraan een bijdrage.

Mensen trekken naar gebied waar wat te doen is. Er is wel werk in de regio, maar mensen willen niet komen. Dat moet veranderen. „In Terneuzen brengen we cultuur, wonen en leefbaarheid samen”, zegt Jeroen de Buck, wethouder in Terneuzen. „En we zetten stevig in op het Cultuurkwartier rond het Arsenal. Artist in residence Leeuwenpoort in de Noordstraat past daar goed bij”.

Gevraagd naar de mogelijke effecten van de opkomst van de BBB is de verwachting dat die de cultuur in de regio uitdrukkelijk een warm hart toedraagt. Daar kunnen we op inspelen.

Els Piqueur, zit namens de Provincie Oost-Vlaanderen in het NSPD (de Territoriale Samenwerking North Sea Port District). Jan Lonink vraagt naar de mogelijkheden van het Interreg: „Daarin is participatie leidend. Cultuur op zich heeft daarin geen plek”.

„Je zou niet in grenzen moeten denken”, vindt schrijver, beeldhouwer Rob van Bedaf, afkomstig uit de Randstad en deels werkend in Vlaanderen en in Zeeuws-Vlaanderen. Hij voegt eraan toe: „Stel je bij grensoverschrijdende samenwerking de vraag ‘Wat wil je? Wanneer is het een succes?’ Hij waarschuwt voor politieke invloed op de inhoud van kunst. „Voor de SGP mag kunst niet kwetsend zijn. Je gaat zo richting de Bibelebontse berg waar iedereen hetzelfde moet zijn.”

Zeeuws-Vlaanderen denkt volgens media-ondernemer Steven Hamelink kleiner dan nodig is. „Veel informatie komt niet binnen. AVS bijvoorbeeld had er weinig kijkers. Zeeuws-Vlaanderen staat onderaan als het gaat om investering in PR en reclame. Breng aan de man wat je te bieden hebt!”

Gericht benaderen werkt zegt filmmaakster en festivaldirecteur Jeannice Adriaansens: „Mensen uit Amsterdam komen naar Tegenstroom!”

Ik voeg daaraan toe dat nu de gevestigde media nauwelijks structureel en systematisch aandacht besteden aan kunst, de sector zelf moet gaan voor innovatieve manieren van

promotie en het creëren van betrokkenheid. „Creëer een grensoverschrijdend platform. Vent uit wat er speelt en benoem de betekenis ervan!”

Kunstenaar Nico Burskens vindt dat het tijd is voor actie. „Denk aan de jaren '80. Toen was de grens iets spannends. Nu niet meer. Ik zou terug de grens willen maken, met een snoer aan plastic flessen dat ook door huizen en tuinen loopt. Dat gaat interesse wekken.”

Er is veel aanbod, de prikkel om naar elders te gaan is te klein. Maak iets unieks dan lukt het wellicht wel. Kunstenaar Ramon de Nennie organiseert voor Toonbeeld een verbeeldingsroute op de Boulevard en betreft daar jongeren bij, zoals Wybe de Haan, maar ook kunstenaars uit Vlaanderen, zoals de nu in Clinge wonende Jan D'Hooghe.

Ik breng zelf twee zaken onder de aandacht die kunnen bijdragen aan de vitaliteit van het North Seaport gebied. „In de Machinefabriek Vlissingen kan het Kinderkunstmuseum Wim Hofman komen. Waar kinderen (en hun {groot}ouders) op een interactieve en verbeeldingsrijke manier het verhaal van de kunst ervaren vanuit een mondiaal perspectief. Daarnaast kan het WereldContainerkunstfestival vanaf de Boulevard van Terneuzen verbinding maken met Gent. Kunstenaars uit de hele wereld beschilderen containers die als het ware van de passerende schepen zijn geplukt. De eerste editie met 'Water' als thema zou het gereedkomen van het nieuwe sluizencomplex bij Terneuzen kunnen markeren.”

Dirk Temmerman, beleidsadviseur stadsregionale samenwerking Gent, pleit voor „Een overheid die condities creëert om dingen te doen, die randvoorwaarden schept, aansluitend bij de kernwaarden van een gebied. Voor Gent gaat het om eigenzinnigheid en beweging”. Temmerman benadrukt ook het belang van duurzame relaties. Doe iets voor langere tijd”. Verder stelt hij dat Gent: „vol is, weinig ruimte heeft. Die juist in Zeeuws-Vlaanderen volop aanwezig is. Dat biedt kansen....”

Jack Veraert, cultuurambtenaar van Terneuzen, sluit zich daarbij aan: „Faciliteer als overheid, speel in op wat zich aandient. Ga niet zelf sturen.”

„De Provincie heeft formeel geen taak op cultuur”, zegt cultuurambtenaar Peter Heijkoop, „Maar doet wel aan cultuurbeleid. Daarbinnen krijgt sinds een aantal jaren de intrinsieke waarde cultuur weer veel aandacht. Niet het rendement, maar de makers moeten centraal staan. De coronacrisis heeft dat idee versterkt. De regiodeal met Vlaanderen biedt mogelijkheden om de infrastructuur te versterken. De Provincie is daarin partner en werkt samen met het Zeeuws Cultuuroverleg en de Cultural Board.”

Robert Vroegindewij, directeur van Muziekschool Zeeland en vice-voorzitter van de Cultural Board Zeeland ziet twee lijnen: „We moeten streven naar hotspots, dingen van internationale allure. En we moeten de bundeling van initiatieven faciliteren.” Hij stelt ook: „Als sector moeten we meer samenwerken met het bedrijfsleven. Daarom gaan we als Cultural Board samen met Hein van Ameijden, CEO Damen Shipyards, bedrijven benaderen.”

Jan Lonink besluit: „Laten we prioriteiten stellen, keuzes maken. Benutten wat er is. Zoals het markante stadhuis van Terneuzen! En komt allen naar de netwerkdag op 26 april. In dat stadhuis!”

Nico Out, april 2023